YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)
20 päivänä helmikuuta 1997 *

Asiassa C-114/94,

Intelligente systemen, Database toepassingen, Elektronische diensten BV (IDE), Alankomaiden oikeuden mukaan perustettu yhtiö, Maassluis (Alankomaat), edustajanaan asianajaja J. A. M. van de Sande, Rotterdam, 102 Wijnhaven, Rotterdam,

kantajana ja vastakanteen vastaajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet A. C. Jessen ja M. van der Woude, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies C. Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana ja vastakanteen kantajana,

jossa yhtäältä kantaja vaatii kanteessaan osapuolten tekemän sopimuksen mukaisen tuen enimmäismäärän jäännöserän maksamista sekä vahingonkorvausta, ja jossa toisaalta komissio vaatii vastakanteessaan maksamiensa ennakkojen palauttamista korkoineen,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja G. F. Mancini sekä tuomarit G. Hirsch ja R. Schintgen (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: G. Cosmas,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies H. A. Rühl,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten 25.1.1996 pidetyssä istunnossa esittämät lausumat,

kuultuaan julkisasiamiehen 28.3.1996 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

ottaen huomioon 12.9.1996 annetun määräyksen suullisen käsittelyn aloittamisesta uudelleen,

kuultuaan julkiasiamiehen 16.1.1997 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Alankomaalainen yhtiö Intelligente systemen, Database toepassingen, Elektronische diensten BV (jäljempänä IDE) on nostanut EHTY:n perustamissopimuksen 42 artiklan, EY:n perustamissopimuksen 181 artiklan ja Euratomin perustamissopimuksen 153 artiklan nojalla kanteen, jonka se toimitti yhteisöjen tuomioistuimeen 15.4.1994 ja jossa vaaditaan Euroopan yhteisöjen komission velvoittamista maksamaan 376 500 ecua, joka vastaa IDE:n ja komission 31.1.1990 tekemän sopimuksen

mukaisen yhteisön tuen enimmäismäärän jäännöserää, korotettuna 37 650 eculla, joka vastaa oikeudenkäynnin ulkopuolisia kuluja, sekä laillisella korolla 31.5.1993 alkaen, sekä että komissio korvaa muun vahingon, jota IDE:lle on aiheutunut komission virheellisestä menettelystä sopimuksen täytäntöönpanossa.

2 Komissio vaatii vastakanteena yhteisöjen tuomioistuimeen 7.7.1994 toimittamassaan vastineessa IDE:n velvoittamista maksamaan 533 456 ecua, joka vastaa sen IDE:lle sopimuksen perusteella maksamia ennakoita, korotettuna 7,97 prosentin vuotuisella korolla.

Riidanalainen sopimus

3 Komissio teki 31.1.1990 IDE:n kanssa sopimuksen, joka koski sitä, että IDE kehittää ohjelmiston sopimuksen teknisen liitteen eritelmien mukaisesti. Tämän "Domain Independent Intelligent Information and Services Network Interface" -nimisen hankkeen (jäljempänä Disnet-hanke) tarkoituksena oli sellaisen tietokoneohjelman kehittäminen, joka perustui erilaisten tietolähteiden ergonomisen ja yhdenmukaisen haun mahdollistavaan älykkääseen rajapintaan (intelligent interface), sekä sellaisen verkon (network) kehittäminen, joka olisi mahdollistanut pääsyn keskenään yhteydessä oleviin elektronisiin tietolähteisiin.

4 Sopimuksen mukaan IDE sitoutui kehittämään kyseisen ohjelmiston (toolkit, työkalulaatikko) yhteistyössä alankomaalaisen tutkimuskeskuksen TNO:n ja Amsterdamin yliopiston kanssa. Ohjelmiston sopeuttamisesta tietolähteiden erityistarpeisiin ja verkon luomisesta vastasivat noin kaksitoista eri jäsenvaltioiden yritystä, joista suurin osa omisti maatalouteen liittyviä tietokantoja. IDE oli myös vastuussa osallistuvien yritysten välisestä työn koordinoinnista. Komission mukaan työkalulaatikon kehittäminen vastasi noin kolmasosaa hankkeen kokonaisbudjetista, ja

loppuosa oli varattu verkon toteuttamiseen ja sovelluksiin. Teknisellä tasolla verkon ja sovellusten kehittäminen saattoi alkaa vasta sitten, kun tietokantojen omistajilla olisi työkalulaatikon toimiva versio hallussaan.

5 Sopimuksen 2 artiklan mukaan Disnet-hanke oli toteutettava kolmessakymmenessä kuukaudessa hankkeen aloittamisesta.

6 Sopimuksen 3.1 artiklan mukaan IDE:n oli toimitettava komissiolle kuuden kuukauden välein raportti töiden edistymisasteesta ja saavutetuista tuloksista täydennettyinä edeltävän jakson aikana realisoituneita kustannuksia koskevalla selvityksellä. Sopimuksen 3.2 artiklan mukaan hankkeen loppuun saattamisen jälkeen IDE:n oli pidettävä hankkeen asianmukaista toimintaa koskeva esittely komission toimitiloissa Luxemburgissa tai muussa komission hyväksymässä paikassa. Sopimuksen 3.3 artiklan mukaan IDE:n oli toimitettava komissiolle kahdessa kuukaudessa teknisessä liitteessä kuvatun työskentelyohjelman päättymisestä hanketta koskeva loppuraportti täydellisine kustannusselvityksineen, johon oli liitetty tositteet.

7 Sopimuksen 4 artiklan mukaan hankkeen kokonaiskustannukseksi arvioitiin 2 349 400 ecua. Yhteisön rahoitustuen enimmäismäärä oli 909 900 ecua eli 38,74 prosenttia tästä kokonaiskustannuksesta.

8 Sopimuksen 5.1 artiklan mukaan yhteisön oli maksettava IDE:lle rahoitustuen enimmäismäärästä 15 prosentin ennakko (eli 136 485 ecua) kahdessa kuukaudessa hankkeen aloittamisesta. Tämän jälkeen maksujen oli tapahduttava jaksoittaisesti kustannusselvitysten perusteella komission hyväksyttyä töiden edistymisastetta koskevat raportit. Tällaiset jaksoittaiset maksut piti katsoa ennakoiksi, kunnes komissio olisi hyväksynyt teknisessä liitteessä kuvatun lopputuotteen. Rahoitustuen enimmäismäärästä oli pidätettävä 20 prosenttia siihen asti, kunnes komissio olisi hyväksynyt lopputuotteen sekä kaikki raportit ja kustannusselvitykset. Sopimuksen 5.2 artiklan mukaan komissio voi IDE:lle ilmoitettuaan pidättää tai muuttaa eri maksuja, jos tutkimuksista olisi käynyt ilmi säännönvastaisuuksia, ja erityisesti jos työtä ei olisi toteutettu teknisen liitteen ohjelman mukaan tai jos

ilmoitetut kustannukset eivät olisi vastanneet todellisuudessa suoritettua työtä tai olisivat eronneet suuresti arvioiduista kustannuksista. Mikäli lopputuotteen tyydyttävää esittelyä ei olisi järjestetty töiden päättymisen jälkeen, komissio voi vaatia 5.3 artiklan nojalla jo suoritettujen summien palauttamista osittain tai kokonaan korkoineen, jotka alkoivat kertyä kuukauden kuluttua palauttamista koskevan vaatimuksen esittämisestä. Sovellettu korkokanta vastasi kahdella prosentilla korotettua keskiarvoa ecun pankkien välisestä kannasta niiden kolmen kuukauden aikana, jotka edelsivät sen kuukauden ensimmäistä päivää, jona komissio esitti vaatimuksensa.

9 Sopimuksen 6.1 artiklassa täsmennettiin, että IDE oli vastuussa hankkeesta rahoituksellisesti ja teknisesti. Jos muut yritykset osallistuivat sopimuksen täytäntöönpanoon, IDE vastasi siitä, että yhteisön tuki jaettiin tällaisten yritysten osallistumisen perusteella. Sopimuksen 6.2 artiklassa mahdollistettiin aliurakointi sillä edellytyksellä, että komissio oli hyväksynyt aliurakkaa koskevat sopimusehdotukset. Sopimuksen 6.3 artiklan mukaan IDE:n oli ilmoitettava komissiolle seikoista, jotka voivat vaikuttaa sopimuksen oikeaan täytäntöönpanoon. Sopimuksen 6.4 artiklan mukaan IDE:n oli toimitettava komissiolle viipymättä asiakirjat, joita komissio saattoi pyytää teknisen tai rahoituksellisen valvonnan harjoittamiseksi työohjelman toteuttamisen osalta; tällainen valvonta voi joka tapauksessa tapahtua paikan päällä.

10 Sopimuksen 8 artiklan mukaan IDE oli yksin vastuussa kaikista vahingoista, joita sille aiheutui tai joita se itse aiheutti kolmansille sopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä.

11 Sopimuksen 9 artiklassa sopimuspuolet oikeutettiin muuttamaan sopimusta tai tekemään siihen lisäyksiä.

12 Jos IDE laiminlöisi yhden tai useamman sopimusvelvoitteistaan komissio voi sopimuksen 10 artiklan mukaan vaatia sopimuspuolta toteuttamaan nämä velvoitteet kirjatulla vastaanottotodistuksin lähetetyllä kirjeellä. Jos sopimuspuoli ei olisi

toiminut kyseisen kirjeen mukaisesti kuukaudessa tästä vaatimuksesta, komissio voi irtisanoa sopimuksen ilman muita muodollisuuksia. Sopimus voitiin irtisanoa myös, jos sopimuspuoli olisi antanut virheellisiä ilmoituksia tuen saamiseksi, ja sen voitiin katsoa olevan vastuussa näistä virheellisistä ilmoituksista. Näissä kahdessa tapauksessa sopimuspuolien oli korvattava komissiolle välittömästi vastaanotettujen tukien määrä edellä mainitun 5.3 artiklan mukaisine korkoineen.

13 Sopimuksen 14 artiklassa täsmennettiin, että liitteet olivat osa sopimustekstiä; liite I sisälsi hankkeen teknisen kuvauksen, ja liite II koski kustannusselvityksiä.

14 Sopimuksen 16 artiklan mukaan sopimukseen sovellettiin Luxemburgin oikeutta, ja ainoastaan Euroopan yhteisöjen tuomioistuin oli toimivaltainen ratkaisemaan sopimuspuolten väliset riidat.

Asian tosiseikat

15 Oikeudenkäyntiasiakirjoista käy ilmi, että Disnet-hankkeen aloittamispäiväksi oli sovittu 15.3.1990. Sopimusmääräysten mukaan työn olisi siten pitänyt päättyä 15.9.1992.

16 Ensimmäisen puolivuosiraportin mukaan tekninen ohjelma sujui sopimuksen mukaisesti, mutta komissio katsoi, että IDE:n kanssa yhteistyössä olevien yritysten parissa oli tiettyä huolestuneisuutta, koska yhteenliittymän kokoonpano ei ollut vakaa ja koska IDE ei ollut maksanut kyseisille hankkeeseen osallistuville yrityksille niiden osuutta yhteisön tuesta.

17 Lokakuussa 1991 suorittamansa tutkimuksen jälkeen komission määräämä asiantuntija totesi 3.12.1991 päivätyssä raportissaan, ettei hanke ollut sopimuksen eritelmien mukainen ja suositti komissiolle, että se pidättää rahoitustukensa.

18 Komissio määräsi toukokuussa 1992 hankkeen rahoitustarkastuksen. Tilintarkastajien 22.6.1992 päivätystä raportista käy ilmi, että IDE oli antanut osan työstä unkarilaisille yrityksille aliurakkana pyytämättä komission etukäteistä hyväksyntää. Hankkeen ensimmäiset 18 kuukautta kattavasta raportista kävi lisäksi ilmi epäselvyyksiä kirjanpidossa ja kustannusselvityksissä. Siten asiantuntijat ehdottivat IDE:n ilmoittamien kustannusten määrän pienentämistä 34 prosentilla.

19 Komissio kutsui IDE:n maalis- ja huhtikuussa 1992 Luxemburgiin keskustelemaan näistä ongelmista. Tämän kokouksen seurauksena sopimuksen teknistä liitettä muutettiin. Komissio huomautti IDE:n kanssa käymässään kirjeenvaihdossa myös yhteenliittymän vaihtelevasta kokoonpanosta, tiettyjen tuotteiden toimitusta koskevista viiveistä sekä teknisistä puutteista.

20 IDE ja komissio päättivät 12.2.1993 pidentää sopimuksen voimassaoloa kuudella kuukaudella, eli 15.3.1993 asti.

21 Komissio vastaanotti IDE:ltä 11.3.1993 kolme diskettiä nimellä "Disnet final beta release 3", joiden mukaan oli liitetty tiettyjä asiakirjoja.

22 Komissio totesi 30.4.1993 päivätyssä kirjeessä, että toimitettu tuote ei ollut teknisen liitteen eritelmien mukainen. Lisäksi se korosti, ettei IDE ollut vieläkään maksanut sen kanssa hankkeen toteuttamiseksi yhteistyössä olleille jatkuvasti vaihtuville yrityksille tukia, ja komissio ilmoitti, että se ei vaatisi lopputuotteen esittelyä.

Komissio ehdotti asian sovintoratkaisuna, että se rajoittaa tukensa 75 prosenttiin sopimuksen mukaisesta enimmäismäärästä (eli 682 425 ecuun) eikä maksa jäännöstä enimmäismäärästä (eli 148 969 ecua), ellei IDE esitä loppuraporttia ja lopullista kustannusselvitystä ja näytä täyttäneensä kaikki nykyisiä ja aikaisempia yhteistyökumppaneitaan kohtaan olevat sopimusvelvoitteensa ja rahoitukselliset velvoitteensa. IDE hylkäsi tämän ehdotuksen 31.5.1993.

23 Komissio pyysi 17.6.1993 päivätyllä kirjeellä sopimuslausekkeisiin vedoten IDE:ä toteuttamaan arviointikomitean edessä esittelyn, josta kävisi ilmi, että tuote oli asianmukainen. IDE esitti varauksia tästä päätöksestä sen vuoksi, että komissio oli alun perin ilmoittanut, ettei se vaatisi Disnet-hankkeen tulosten esittelyä.

24 Arviointikomitea koostui kahdesta komission virkamiehestä, jotka eivät olleet osallistuneet Disnet-hankkeeseen, ja yhdestä asiantuntijasta; näiden henkilöiden lisäksi paikalla oli kaksi tarkkailijaa, toinen komission ja toinen IDE:n lukuun.

25 Esittely pidettiin 20.7.1993. Se koski komissiolle 11.3.1993 lähetettyä ohjelmistoversiota; arviointikomitean 30.7.1993 päivätystä raportista, jonka kaksi komission virkamiestä olivat laatineet, käy kuitenkin ilmi, että myös myöhempi IDE:n sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen kehittämä versio tutkittiin.

26 Samasta raportista ja komission nimeämän tarkkailijan 2.8.1993 laatimasta raportista käy ilmi, että kumpikin IDE:n lähettämistä ohjelmistoversioista oli virheellinen: työkalulaatikko vastasi vain 50—75-prosenttisesti sopimuksen teknisen liitteen eritelmiä ja Disnet-hankkeen verkkoa koskeva osa puuttui. Arviointikomitean kolmas jäsen hyväksyi 30.7.1993 päivätyn raportin johtopäätökset. IDE:n nimeämä edustaja ei antanut raporttia.

27 Komissio lähetti 7.9.1993 arviointikomitean raportin IDE:lle. Tähän liitetyssä kirjeessä se esitti seuraavat huomautukset: IDE ei ollut täyttänyt hankkeen teknisten eritelmien mukaisia velvoitteitaan, 17.5.1993 vastaanotettu loppuraportti ei ollut tyydyttävä, viidettä vuosipuoliskoa koskeva kustannusselvitys ei ollut sopimuksenmukainen eikä komissio ollut saanut kuudetta vuosipuoliskoa koskevaa kustannusselvitystä tai tarpeellista aineistoa voidakseen arvioida hankkeen kokonaiskustannuksia. Komissio totesi lisäksi, ettei se aikonut suorittaa mitään lisämaksuja ja että se aikoi periä jo maksetut summat takaisin.

28 IDE ilmoitti komissiolle 15. ja 27.9.1993 varauksistaan arviointikomitean raportin osalta ja korosti, että esittely oli tapahtunut erittäin vaikeissa olosuhteissa sekä kiisti osan arviointikomitean raporttiin sisältyneistä teknisistä arvioista.

29 Komissio vaati 29.6.1994 päivätyssä kirjeessä, että IDE:n on palautettava 533 456 ecua, mikä vastasi tammikuuhun 1993 mennessä maksettua tukien määrää.

IDE:n kanne

30 Kanteensa tueksi IDE esittää pääasian osalta yhtäältä, että se on täyttänyt velvoitteensa toteuttaa sopimuksen teknisen liitteen eritelmien mukainen ohjelmisto ja ettei se ole rikkonut yhtään sopimusmääräystä. Toisaalta komissio on rikkonut sopimusmääräyksiä kieltäytyessään maksamasta IDE:lle sopimuksen mukaista yhteisön tuen enimmäismäärää kokonaisuudessaan, mikä on aiheuttanut IDE:lle huomattavaa vahinkoa, joka ilmeni erityisesti rahoituksellisina vaikeuksina, joiden vuoksi IDE joutui myymään liikerakennuksen ja yhtiön autoja niiden todellista arvoa alhaisempaan hintaan sekä irtisanomaan henkilökuntaa. Tämän seurauksena yrityksen toiminta on lamaantunut ja sen maineelle on aiheutunut vahinkoa.

31 Komissio vaatii, että IDE:n nostama kanne on hylättävä, koska IDE on sekä toimittanut sovittujen teknisten eritelmien vastaisen tuotteen, mikä käy ilmi arviointikomitean raportin johtopäätöksistä, että rikkonut sopimuksen 3.3, 6.1, 6.2 ja 6.3 artiklaa, kun se ei ole toimittanut komissiolle täydellistä loppuraporttia eikä kustannusselvitystä tositteineen, kun se ei ole toimittanut asianmukaisessa ajassa Disnet-ohjelmiston toimivaa versiota muille hankkeeseen osallistujille, jotka eivät tämän vuoksi ole kyenneet aloittamaan omaa toimintaansa, kun se ei ole tiedottanut komissiolle jatkuvista muutoksista yhteenliittymän kokoonpanossa, kun se ei ole maksanut yhteistyökumppaneilleen niiden osuutta yhteisön tuesta ja kun se on antanut kolmansille aliurakkana tiettyjä sopimukseen liittyviä toimintoja ilman komission etukäteistä lupaa. Sitä paitsi sopimuksen 8 artiklasta käy ilmi, ettei komissio ole vastuussa IDE:n väittämästä vahingosta, josta IDE ei muutenkaan ole esittänyt mitään näyttöä.

IDE:n toimittaman tuotteen sopimuksenmukaisuus

32 Sen arvioimiseksi, onko IDE:n sovitun määräajan päättyessä toimittama tuote sopimusmääräysten mukainen, on muistutettava, että sopimuksen 1 artiklan mukaan kantaja sitoutui toteuttamaan tuotteen, joka oli kuvattu tarkemmin teknisessä liitteessä.

33 Vastasuorituksena komissio sitoutui maksamaan IDE:lle tietyn summan tukena kyseisen yrityksen suorittamasta työstä eli Disnet-ohjelmiston toteuttamisesta.

34 Jotta komissio voisi tarkistaa sopimuksen täytäntöönpanon aikana, että sopimuspuoli teki asianmukaisesti työtään ja että hanke eteni teknisessä liitteessä kuvatun ohjelman mukaan, sopimuksessa määrättiin, että IDE:llä oli velvollisuus noudattaa tiettyjä liitännäisiä velvoitteita, jotta komissio olisi ollut selvillä töiden edistymis-

asteesta, aiheutuneista kustannuksista sekä kaikista seikoista, jotka saattoivat vaikuttaa hankkeen onnistumiseen. IDE:n oli siten erityisesti toimitettava komissiolle jaksoittaiset raportit töiden edistymisasteesta täydennettyinä edeltävää ajanjaksoa koskevilla kustannusselvityksillä, hyväksytettävä komissiolla aliurakkaa koskevat sopimusluonnokset ja pidettävä kyseinen toimielin ajan tasalla kaikista seikoista, jotka saattoivat vaarantaa sopimuksen toteuttamisen sovitulla tavalla.

35 Töiden päättyessä IDE:n oli suoritettava sopimuksen 3.2 artiklan mukaan tuotteen esittely, josta kävi ilmi, että hanke oli toteutettu asianmukaisesti.

36 Siten IDE sitoutui toteuttamaan tällä sopimuksella pääasiallisen tulosvelvoitteen, joka perustui sellaisen tuotteen kehittämiseen, jolla oli oltava sopimuksen ja sen teknisen liitteen mukaiset ominaisuudet.

37 Sopimuksesta ja teknisestä liitteestä käy tarkemmin ilmi, että IDE sitoutui toteuttamaan sovitussa määräajassa tietokoneohjelman, jonka, kuten käy ilmi jo hankkeen nimestä, oli perustuttava älykkääseen rajapintaan, jonka piti mahdollistaa eri tietolähteiden yhdenmukainen ja ergonominen haku, ja sellaiseen verkkoon, jonka piti mahdollistaa pääsy keskenään yhteydessä oleviin elektronisiin tietolähteisiin.

38 Teknisen liitteen, joka sopimuksen 14 artiklan mukaan on sopimuksen olennainen osa, alkuperäisen muodon samoin kuin sopimuspuolten kirjallisella sopimuksella vuoden 1992 aikana muutetun muodon mukaan IDE:n toimitettava lopputuote jakautui kahteen eri osaan eli yhtäältä Disnet-ohjelmiston työkalulaatikkoon, joka perustui DOS-, Windows 3- ja Unix -ympäristössä toimivan rajapinnan kehittämiseen, ja toisaalta sellaiseen verkkoon, joka piti luoda kyseisen ohjelmiston sopeuttamisella kysymyksessä olevien tietolähteiden erityisvaatimuksiin samoin kuin

sovelluksiin, joita tiettyjen hankkeeseen osallistuvien yritysten piti luoda Disnet-rajapintaa käyttämällä. Sopimuksen mukaan IDE:llä oli hankkeen tekninen ja rahoituksellinen vastuu ja sen oli huolehdittava töiden koordinoinnista hankkeeseen osallistuvien elinten välillä.

39 Teknisessä liitteessä täsmennetään, että tuotteen, jonka IDE sitoutui toteuttamaan, oli oltava "markkinointikelpoinen", mikä merkitsi, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 89—91 kohdassa, että tuotteella on oltava sellaiset ominaisuudet, että tuote on teknisesti valmis ja riittävän houkutteleva, jotta sitä voidaan myydä ja hyödyntää markkinoilla.

40 Sitä paitsi jos verrataan teknisen liitteen alkuperäistä muotoa, jonka mukaan "luonnollisen kielen" osa, jossa hyödynnetään rajallista muotorakennetta ja sanastoa, toimitetaan lisäksi, ja sopimuspuolten kirjallisella sopimuksella muuttamaa muotoa, josta on poistettu termi "lisäksi" ja siihen liittyvä lisähuomautus, käy ilmi, että lopputuotteeseen piti sisältyä tällainen osa "luonnollista kieltä".

41 IDE:n toimittamaa tuotetta koskevaan esittelyyn osallistuneen kahden komission virkamiehen 30.7.1993 jättämästä raportista käy ilmi, että tuote ei vastannut kaikkia teknisen liitteen eritelmiä. Siten ohjelmiston työkalulaatikko vastasi ainoastaan 50—75-prosenttisesti teknisiä vaatimuksia. Työkalulaatikko täytti näet vain tietyn määrän sopimuksessa määrätyistä päämääristä, erityisesti teoreettisesta perustasta ja rajapinnan "luonnollisen kielen" osasta, eikä työkalulaatikko näissä olosuhteissa ollut valmis ja markkinointikelpoinen tuote, koska toimitettu tuote oli epävakaa ja tarvitsi lisäparannuksia. Lisäksi hankkeen verkkoa ja erityissovelluksia koskeva osa puuttui. Raportissa korostettiin, että nämä toteamukset koskivat sekä IDE:n 11.3.1993 toimittamaa tuotetta että myöhäisempää tuotetta, jonka IDE oli kehittänyt sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen ja joka oli myös tutkittu esittelyssä.

42 IDE:n tuotteen esittelyn arviointikomitean kolmas jäsen hyväksyi nämä raportin johtopäätökset, mikä käy ilmi 30.7.1993 päivätystä arviointikomitean kahden jäsenen kirjeestä, jonka he olivat osoittaneet komission Disnet-hankkeen valvonnasta vastuussa olevalle virkamiehelle; IDE on liittänyt tämän kirjeen kanteeseensa.

43 Myös 2.8.1993 toimittamassaan raportissa tarkkailija, jonka komissio oli nimennyt avustamaan esittelyssä, esitti vastaavanlaisia arvioita IDE:n toimittamasta tuotteesta.

44 Sitä vastoin esittelyssä läsnäollut IDE:n tarkkailija ei antanut raporttia.

45 IDE kiistää aluksi kyseisen arviointikomitean riippumattomuuden ja objektiivisuuden sillä perusteella, että komissio nimitti komitean, joka muodostui sen kahdesta virkamiehestä sekä kyseisen toimielimen palkkaamasta asiantuntijasta. IDE vaatii tästä syystä uutta asiantuntijatutkimusta.

46 Tältä osin on todettava aluksi, että sopimuksessa ei määrätä siitä elimestä, jolle esittely siitä, että lopputuote on toteutettu asianmukaisesti, olisi pidettävä.

47 Tehdessään sopimuksen komission kanssa IDE on kuitenkin välttämättä hyväksynyt tuotteen esittelyn, jonka oli tapahduttava sopimuksen 3.2 artiklan mukaan komission toimitiloissa Luxemburgissa tai kyseisen toimielimen hyväksymässä muussa paikassa, ja IDE on siten suostunut siihen, että komissio ratkaisee sen, täyttääkö tuote sopimuksen vaatimukset.

48 Vaikka komissio olisi nimittänyt kaikki arviointikomitean jäsenet, mistä osapuolet eivät ole yhtä mieltä, IDE ei voi moittia komissiota siitä, että se olisi tämän vuoksi rikkonut sopimusvelvoitteitaan, koska yhdessäkään sopimusmääräyksessä ei käsitellä tätä kysymystä.

49 Toiseksi on selvää, että komission kaksi virkamiestä eivät tunteneet Disnet-hanketta ennen kuin heidät oli nimetty arviointikomitean jäseniksi.

50 Kolmanneksi on korostettava, että IDE on nimenomaisesti myöntänyt hyväksyneensä arviointikomitean kokoonpanon.

51 Lopuksi on todettava, että kyseisen komitean kolmen jäsenen lisäksi erittelyyn osallistui myös kaksi tarkkailijaa, joista toinen toimi komission ja toinen IDE:n lukuun. Komission tarkkailijan raportin johtopäätöksissä vahvistettiin täysin arviointikomitean raportin johtopäätökset, kun taas IDE:n tarkkailija ei antanut raporttia.

52 Siten IDE on esillä olevassa asiassa vapaaehtoisesti suostunut arviointikomitean harkintavaltaan eikä ole näyttänyt toteen, että kyseisen arviointikomitean jäsenet olisivat toimineet puolueellisesti.

53 Näissä olosuhteissa yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että sillä on riittävästi tietoja Disnet-hankkeen esittelyyn osallistuneiden asiantuntijoiden arvioista, jotka on liitetty oikeudenkäyntiasiakirjoihin, ja että IDE:n vaatimus uuden asiantuntijatutkimuksen järjestämisestä on hylättävä.

54 IDE väittää seuraavaksi, että sen tuotteen esittely tapahtui erittäin epäsuotuisissa olosuhteissa, mikä selittäisi arviointikomitean negatiiviset johtopäätökset.

55 Tätä väitettä ei voida hyväksyä.

56 IDE on näet velvoittautunut esillä olevassa asiassa toteuttamaan esittelyn, josta käy ilmi, että hanke on suoritettu asianmukaisesti loppuun.

57 Kanteen liitteenä olevasta 12.7.1993 päivätystä kirjeestä käy ilmi, että IDE:n asianajaja ehdotti, että kyseinen esittely pidettäisiin tietyssä paikassa Luxemburgissa, jossa hänen mukaansa oli asianmukainen infrastruktuuri. IDE pyysi myös, että sen valitsema henkilö osallistuisi esittelyyn riippumattomana asiantuntijana. Komissio suostui näihin ehdotuksiin 14.7.1993.

58 Komission 16.7.1993 päivätyssä kirjeessä täsmennettiin, että IDE:lle annettiin erityisiä teknisiä laitteita, jotta se voi toteuttaa tuotteensa esittelyn asianmukaisesti loppuun.

59 Esillä olevassa asiassa on selvää, että IDE:n sallittiin asentaa ja testata Disnet-ohjelmistoa esittelyä edeltävänä päivänä, ja että IDE suostui 20.7.1993 toteuttamaan tämän esittelyn, joka kesti noin viisi tuntia.

60 Arviointikomitean raportista käy ilmi, että esittelyn alussa todettiin joitakin teknisiä ongelmia, mutta IDE päätti jatkaa esittelyä. Arviointikomitean raportin mukaan nämä tekniset ongelmat eivät johtuneet, kuten IDE on väittänyt, esittelypaikasta

tai käytettävissä olevan Unix-verkon puutteista, vaan IDE:n toimittaman tuotteen puutteellisesta sopeuttamisesta. Komitea katsoi kuitenkin, etteivät nämä ongelmat voineet saattaa kyseenalaiseksi esittelyn luotettavuutta.

61 Lopuksi arviointikomitean raportista käy ilmi, että esittely koski sekä tuotetta, jonka IDE toimitti sopimuksen voimassaolon päättyessä, kun sopimuksen alkuperäistä määräaikaa oli jatkettu kuudella kuukaudella, että myös Disnet-ohjelmiston myöhempää versiota, jonka IDE oli valmistanut sopimuksen pidennetyn voimassaolon päättymisen jälkeen. Arviointikomitea totesi kuitenkin, ettei mikään näistä versioista ollut sopimuksen edellytysten mukainen.

62 Näissä olosuhteissa on katsottava, että Disnet-hankkeen esittely tapahtui asianmukaisissa olosuhteissa.

63 IDE katsoo lopuksi yhtäältä, että komission sen käyttöön asettamat varat olivat riittämättömät sovitun hankkeen toteuttamiseksi asianmukaisella tavalla, erityisesti kun otetaan huomioon tiettyjen lisätöiden toteuttaminen, joita ei ollut mainittu alkuperäisessä sopimuksessa, kuten "luonnollisen kielen" osa, ja toisaalta että Disnet-ohjelmisto menestyy nykyään kaupallisesti markkinoilla.

64 Myöskään näitä väitteitä ei voida hyväksyä.

65 On korostettava yhtäältä, että sopimuspuolten välinen sopimus on tukea koskeva sopimus, jolla yhteisö sitoutuu suorittamaan rahoitustukena enintään 38,74 prosenttia IDE:n ja sen yhteistyökumppaneiden suorittaman työn todellisesta kustannuksesta, ja sopimuspuolet arvioivat hankkeen kokonaiskustannukseksi 2 349 400 ecua.

66 Sopimuksen mukaan IDE:llä on hankkeen rahoituksellinen ja tekninen vastuu ja sen tehtävänä on osallistuvien yritysten töiden yhteensovittaminen. Tuote, jonka IDE on sitoutunut toteuttamaan, on sen johtaman yhteenliittymän omaisuutta.

67 Sitä paitsi sopimuksen täytäntöönpanon kuluessa sopimuspuolet sopivat kirjallisesti 9 artiklan mukaisesti sopimusehtojen muuttamisesta, joten sen lisäksi, että sopimuksen voimassaoloa pidennettiin kuudella kuukaudella, sovittiin, että lopputuotteeseen piti sisältyä "luonnollisen kielen" osa, jossa hyödynnetään rajallista muotorakennetta ja sanastoa, kun taas teknisen liitteen alkuperäisen muodon mukaan tällaisesta toiminnosta oli sovittu vain lisänä.

68 Näissä olosuhteissa IDE ei voi syyttää komissiota siitä, että sen IDE:n käyttöön asettamat varat ovat olleet riittämättömiä, koska IDE on vapaaehtoisesti sitoutunut hankkeeseen, josta se on täysin vastuussa, ja koska se on tiennyt hyvin tuen määrän, jonka se voisi saada yhteisöltä.

69 Toisaalta on todettava, että esillä oleva asia koskee ainoastaan sen selvittämistä, onko IDE toteuttanut ennen sovittua sopimuksen voimassaolon päättymistä teknisen liitteen eritelmien mukaisen tuotteen, ja siten IDE:n väite Disnetin nykyisestä menestyksestä on joka tapauksessa asian kannalta merkityksetön.

70 Edeltävän huomioon ottaen on todettava, että IDE ei ole noudattanut pääasiallista sopimusvelvoitettaan, koska 11.3.1993 toimitettu ohjelmisto ei ollut sopimuksen teknisten eritelmien mukainen, eikä tämän laiminlyönnin perustelemiseksi esitettyjä syitä voida hyväksyä.

71 Siten IDE ei voi perustellusti vaatia, että komissio maksaa sille sopimuksenmukaisen yhteisön tuen kokonaismäärän.

72 Näissä olosuhteissa ei ole tarpeen ratkaista sitä, onko IDE rikkonut muita liitännäisiä sopimusvelvoitteitaan, kuten komissio on väittänyt.

73 Vaatimus komission velvoittamisesta maksamaan 37 650 ecua oikeudenkäynnin ulkopuolisina kuluina on hylättävä, koska IDE ei ole näyttänyt, että sille on todella aiheutunut tällaisia kuluja komission virheellisen menettelyn johdosta.

Sen vahingon korvaaminen, jonka IDE väittää kärsineensä

74 IDE vaatii kanteessaan lisäksi sen vahingon korvaamista, jota se väittää kärsineensä komission rikottua sopimusvelvoitteitaan eli sen kieltäydyttyä maksamasta IDE:lle yhteisön tuen sovittua enimmäismäärää.

75 Tällainen sopimussuhteeseen liittyvää vastuuta koskeva kanne voidaan hyväksyä vain, jos kolme edellytystä täyttyvät. IDE:n on näytettävä ensiksi, että komissio ei ole noudattanut sopimusvelvoitteitaan, toiseksi sen on näytettävä, että sille on aiheutunut vahinkoa ja lisäksi komission menettelyn ja vahingon välillä on oltava syy-yhteys.

76 IDE ei ole kuitenkaan näyttänyt toteen, että komissio ei ole noudattanut sopimusvelvoitteitaan. On pikemminkin ilmeistä, että komissio kieltäytyi maksamasta yhteisön tuen jäännöstä, koska IDE:n valmistama tuote ei ollut sopimuksen eritelmien mukainen.

77 IDE ei ole myöskään näyttänyt toteen vahinkoa, jonka se väittää kärsineensä.

78 Näiden seikkojen perusteella voidaan todeta, että IDE:n vahingonkorvausvaatimus on perusteeton.

79 Edeltävän huomioon ottaen IDE:n kanne on hylättävä kokonaisuudessaan.

Komission vastakanne

80 Vastakanteessaan komissio vaatii kaikkien niiden ennakkojen palauttamista korkoineen, jotka se on maksanut IDE:lle sopimuksen voimassaoloaikana sopimuksen 5.3 artiklan mukaisesti.

81 IDE vaatii vastakanteen jättämistä tutkimatta tai ainakin sen hylkäämistä perusteettomana.

82 Vastakanteen tutkittavaksi ottamisen osalta on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta, joka perustuu välityslausekkeeseen, on poikkeus yhteisön oikeudessa, ja siten toimivaltaa on tulkittava suppeasti, joten yhteisöjen tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään vain sellaiset vaatimukset, jotka johtuvat yhteisöjen tekemästä välityslausekkeen sisältävästä sopimuksesta tai jotka ovat suoraan yhteydessä tällaisesta sopimuksesta johtuviin velvoitteisiin (asia 426/85, komissio v. Zoubek, tuomio 18.12.1986, Kok. 1986, s. 4057, 11 kohta).

83 Tämä ehto täyttyy esillä olevassa asiassa kiistämättä, koska sopimuksen 5.3 artiklassa määrätään, että jos tuotteen tyydyttävää esittelyä ei järjestetä töiden päättymisen jälkeen, komissio voi vaatia jo maksettujen summien palauttamista kokonaan tai osittain korkoineen.

84 Sen kysymyksen osalta, onko vastakanne perusteltu, on viitattava sopimuspuolten väliseen sopimukseen.

85 Sopimuksen 1 artiklan mukaan IDE oli sitoutunut toteuttamaan tuotteen, joka on kuvattu laajemmin teknisessä liitteessä.

86 Sopimuksen voimassaolon päättyessä IDE:n oli, sopimuksen 3.2 artiklan mukaan suoritettava esittely, josta tuli käydä ilmi, että hanke oli toteutettu asianmukaisesti.

87 Sopimuksen 5.1 artiklan mukaan yhteisön oli suoritettava rahoitustuki maksamalla IDE:lle ennakkona 15 prosenttia rahoitustuen enimmäismäärästä kahdessa kuukaudessa hankkeen aloittamisesta. Komission piti suorittaa tämän jälkeen jaksoittaiset maksut sopimuksen täytäntöönpanon kuluessa. Nämä maksut katsottiin nimen-

omaisesti ennakoiksi, kunnes kyseinen toimielin oli hyväksynyt teknisessä liitteessä määritellyn lopputuotteen.

88 Sopimuksen 5.3 artiklan mukaan mikäli esittelyä, josta tuli käydä ilmi, että hanke oli suoritettu asianmukaisesti loppuun, ei olisi järjestetty, komissio voi vaatia ennakkojen palauttamista kokonaan tai osittain korkoineen, jotka alkoivat kertyä kuukaudessa vaatimuksen esittämisestä. Sovellettu korkokanta vastasi 2 prosentilla korotettua keskiarvoa ecun pankkien välisestä kannasta niiden kolmen kuukauden aikana, jotka edelsivät sen kuukauden ensimmäistä päivää, jolloin komissio esitti vaatimuksensa.

89 Esillä olevassa asiassa IDE:n toimittaman ohjelmiston esittelyn arvioinnin toteuttaneen arviointikomitean jäsenet olivat yhtä mieltä siitä, että tuote ei ollut sopimuksen eritelmien mukainen.

90 Siten esillä olevassa asiassa kaikki edellytykset täyttyvät sille, että komissiolla on oikeus vaatia sopimuksen 5.3 artiklan perusteella IDE:lle suoritettujen ennakoiden palauttamista kokonaisuudessaan.

91 Sopimuksen 5.3 artiklan perusteella IDE on velvoitettava korvaamaan komissiolle 533 456 ecua, joka vastaa komission sopimuspuolelleen yhteisön tukena maksamia ennakoita korotettuna 7,97 prosentin vuotuisella korolla, joka alkaa kertyä kuukaudessa siitä päivästä, jolloin komissio vaati ennakkojen palauttamista, eli 29.7.1994 alkaen.

Oikeudenkäyntikulut

92 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Koska IDE hävisi asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Intelligente systemen, Database toepassingen, Elektronische diensten BV:n (IDE) nostama kanne hylätään.

2) IDE velvoitetaan korvaamaan komissiolle 533 456 ecua 7,97 prosentin vuotuisine korkoineen 29.7.1994 alkaen.

3) IDE velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Mancini Hirsch Schintgen

Julistettiin Luxemburgissa 20 päivänä helmikuuta 1997.

R. Grass G. F. Mancini

kirjaaja toisen jaoston puheenjohtaja